

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Skogsstyrelsen

anja.lomander@skogsstyrelsen.se

2021-04-09

Skogsbruk och skador på samhällsfunktioner (Dnr 2020/1557)

Yttrande över Skogsstyrelsen rapport: Skogsbruk och skador på samhällsfunktioner (Dnr 2020/1557)

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens (KSLA) uppgift är att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet till samhällets gagn främja jordbruk och skogsbruk samt därtill knuten verksamhet. I akademiens uppdrag ingår att avge yttranden beträffande utredningsförslag.

KSLA har tagit del av rapportutkast *Skogsbruk och skador på samhällsfunktioner* (Dnr 2020/1557), daterat 2021-03-10, från en projektgrupp från Skogsstyrelsen, Statens Geotekniska Institut, Trafikverket och Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB). KSLA har tidigare i rollen som oberoende kunskapsorganisation för de gröna näringarna deltagit i analyser och utvärderingar av de stora skogsbränderna 2014 och 2018. En arbetsgrupp inom KSLA fortsätter att följa och interagera i hanteringen av skogsbrandfrågorna, vilka troligen får ökad betydelse i framtiden på grund av varmare och torrare klimat.

KSLA lämnar därför nedan sitt yttrande på rubricerad remiss med särskilt fokus på skogsbrandfrågorna. Vår roll är inte att diskutera och föreslå lösningar för hantering av ersättning för skador, försäkringar eller nya typer av lagtillämpning. I dessa praktiska och viktiga tillämpningsfrågor ligger initiativ och ansvar hos de ekonomiska näringsföreträdarna och markägarna inom den gröna sektorn.

Rapporten betonar på flera ställen bristen på detaljkunskap om inverkan av olika trädslag på bränslet och åtföljande brandspridningsförlopp. Vi delar den synen, men noterar att rapporten samtidigt lanserar ganska genomgripande förslag om skyddszoner etc. utan att vare sig nyttan av dessa eller de ekonomiska och övriga konsekvenserna är utredda. Här behövs en mer evidensbaserad analys.

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Sammanfattning

KSLA vill föra fram följande generella synpunkter på dagens skogsbrandförsvaret:

- I Arbetsgrupp Brand (AG Brand¹) samverkar sedan 2015 hela skogsnäringen, flera räddningstjänster, Skogsstyrelsen, MSB, m fl. och utredningen föreslås ta del av AG Brands verksamhet.
- Utöver förebyggande åtgärder mot skogsbrand är system för tidig upptäckt / larmning och därmed möjligheter till snabb släckning avgörande. I glest befolkade trakter är flygövervakning vid brandriskväder effektivt och måste vidmakthållas.
- De kartsystem vilka skogsnäringen och räddningstjänsten använder bör löpande synkroniseras.
- Såväl larmnings- som släckningsflyg är beroende av fungerande flygplatser och flygfält spridda över skogsbygderna för kort anflygning och effektiv tid i luften.
- Senare års positiva utveckling av skogsbrandförsvaret bör ytterligare effektiviseras. Samverkan mellan brandförsvarfsförbund och civilsamhällets brandsläckningsresurser behöver utvecklas.

KSLA:s syn på skötsel och förebyggande brandskydd:

- Löv och våtmark kan skapa effektiva brandskyddszoner i första hand på fuktiga, våta och blöta marktyper.
- På huvuddelen av skogsmarksarealen – skarpa, torra och friska marker – är barrträd huvudträdsdrag också i ett framtidsperspektiv med klimatförändring. Lövinslag med stamvis eller gruppvis ställda träd ingår ståndortsanpassat och med stor variation som miljöhänsyn i begränsad volym, detta utspridda löv har ringa effekt som skogsbrandskydd.
- Eventuella behov av brandskyddszoner i anslutning till infrastruktur, bostadsområden, vägar, järnvägar mm. bör hanteras situationsanpassat inom Skogsvårdslagen och Miljöbalken. Särskild lagstiftning bör undvikas.
- Vid eventuella behov av särskild skyddsskog/skyddszon mot skogsbrand gäller full ersättningsrätt om pågående markanvändning (som skogsbruk) avsevärt försvåras.
- Branschens satsningar på tillämpad forskning och utveckling spelar en viktig roll för kommunikation och kunskapsspridning till skogsägare, entreprenörer med flera berörda intressen.
- KSLA ser behov av fortsatt kunskapsuppbyggnad för såväl det direkta skogsbrandförsvaret som för åtgärder i skogsskötseln som effektivt bidrar till ökat brandskydd.

---

¹ AG Brand bildades efter ”Sala-branden” 2014. Visionen var att ta fram branschgemensamma riktlinjer för förebyggande arbete och minskad brandrisk inom skogsbruket. Arbetet började 2015. AG Brand bestod inledningsvis av företrädare för skogsbruk, representanter från LRF, Räddningstjänst och deltagare från MSB. Därefter har gruppen vuxit med ytterligare deltagare från försäkringsbolag, restvärdeledare, fler räddningstjänster, maskinringar m.fl. Den har nu karaktären av frivilligt nationellt samverkansorgan med syftet att minska risken för skada pga skogsbrand.

Kommentarer till rapporten

Beskrivningen av skogsbrandförsvaret

I rapportens kaptitel 7 som gäller skogsbrand diskuteras fyra större skogsbränder i modern tid i olika delar av landet med skiftande brandorsaker, förlopp, konsekvenser och lärdomar. Rapporten ger dock ingen beskrivning eller analys av de åtgärder som genomförts inom skogsbruket i brandpreventivt syfte. 2014 års brand kallad ”Västmanland” orsakades av skogsbruksverksamhet (markberedning) vilket ledde till samarbetsprojektet AG Brand, organiserat av Skogforsk.

AG Brand har utarbetat riktlinjer för hur olika skogsbruksaktiviteter ska anpassas vid olika brandrisknivåer. Centralt är att de nya brandriskprognoserna *gräs* respektive *skog* från MSB/SMHI används av näringen. Vid mycket hög brandrisk avbryts avverkning, skotning och markberedning regelmässigt, eller flyttas till områden med lägre brandrisk.

Rapporten beskriver att bristen på uppdaterade kartor hos räddningstjänsten ledde till en besvärande försening av släckningsarbetet vid Västmanlandsbranden, men man berör inte att detta problem ännu inte är löst.

Färskt timmer och massaved vid bilväg innebär ingen ökad risk, medan bränslesortiment vid bilväg som kan ha legat lång tid och blivit torrt adderar ett risk-element. Långtidslagring av skogsbränsle vid väg i skogen bör beaktas ur skogsbrandsperspektiv och detta bör betonas tydligare i rapporten.

I genomgången av 2018 års bränder nämns inte den avgörande orsaken till flera av brändernas efterhand stora utbredning, nämligen bristande bevakning och eftersläckning. Det gäller bland annat två av tre bränder i ”exemplet Kårböle 2018”. Släckningsinsatsen hade avslutats men brand flammade upp på nytt, till följd av bristande kommunikation inom räddningsinsatsen respektive markägarnas otillräckliga resurser för bevakning och eftersläckning. En kvalitetssäkrad rutin för överlämnande av en bekämpad brand skulle minska risken för återtändning. Avsaknaden av en sådan rutin utgör ett generellt problem vilket bör analyseras ordentligt och åtgärdas. AG Brand arbetar för närvarande med att ta fram underlag för en sådan rutin.

Rapporten diskuterar olika förebyggande åtgärder mot skogsbrand, men kunde tydligare poängtera värdet av tidig upptäckt och larm för snabba släckningsinsatser. I synnerhet i trakter med gles befolkning är spaning från luften en viktig förutsättning för tidigt larm och säker identifiering av eldens position.

Skogsbrandflyget är ett kostnadseffektivt sätt att med oftast lokalt förankrade personer, med såväl platsgeografiska som många gånger

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

personliga kunskaper, under perioder med hög brandrisk svepa över stora skogstrakter långt från bebyggelsen. Sådan brandbevakning liksom senare brandsläckning med flygplan, i viss mån även helikoptrar, behöver ett över skogstrakterna väl spritt nät av flygplatser för kort anflygning och snabb tankning, service och personalutrymmen.

Under Covidtiden 2020–2021 har många regionala flygplatser stängts ner och deras framtid är osäker. Flygplatsernas värde för spanings- och släckningsflyg behöver uppmärksammas tydligt i skogsbranddiskussionen. Samma sak gäller för de privatägda små flygfälten i skogsbygderna varifrån skogsbrandflygets spaningsverksamhet ofta opererar.

Erfarenheterna efter senaste decenniets skogsbränder har lett till tydligt förbättrad brandsläckningsorganisation (brandförsvarsförbund över kommun- och länsgränser), anpassade resurser (statligt upphandlade släckningshelikoptrar, skopande fastvingeflyg) och förbättrade strategiska depåer för släckningsmateriel. Den moderna organisationen för skogsbrandsläckning borde beskrivas utförligt i rapporten för att ytterligare kunna identifiera utvecklingspotentialen inför framtiden. Som alltid är tidig upptäckt av skogsbrand viktigt och i glest befolkade trakter är fungerade skogsbrandflyg vid hög brandrisk nödvändigt.

Samverkan mellan den nya brandförsvarsorganisationen (med brandförsvarsförbund/regioner med gemensam ledningscentral) och civilsamhället måste fortsätta att utvecklas. För att snabbt kunna agera krävs uppdaterad kunskap om var olika, för skogsbrandbekämpning relevanta resurser och kompetenser, kan finnas i civilsamhället och hur de kan användas på ett effektivt sätt. Exempel på resurser finns hos maskincentraler/ringar, lantbrukare och skogsmaskinentreprenörer. Sådan samverkan bör övas och externa resurser utbildas framför allt i säkerhetsfrågor.

Rapporten nämner att det s k eftersläckningsansvaret som åligger skogsägaren, när många skogsägare drabbas bör förtydligas. KSLA anser att vid större händelser, då många skogsägare drabbas, måste samordning av efterbevakningen organiseras. Erfarenheter från de större händelser som skett är att detta hanterats mycket olika. Länsstyrelsen i Jämtland föreslog, i en utredning på uppdrag från regeringen, att vid större händelser skulle en särskild samordnare utses för att samordna de olika skogsägarnas aktiviteter, utbildning med mera. Detta för att ett säkert och samordnat arbete ska kunna utföras. KSLA stöder den tanken. En sådan insats skulle också kunna samordna återställning av skogsbilvägnätet.

Skötsel och förebyggande brandskydd

Rapporten lyfter fram och diskuterar en rad synpunkter på hur skogsskötsel med ökad lövanvändning inklusive olika satsningar på våtmarker kan förstärka det förebyggande skogsbrandskyddet. KSLA ser positivt på att detta görs där ståndortsmässiga förutsättningar finns, och delar rapportens

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

syn att det behövs bättre kunskap om effektiviteten av ökat lövinslag för skogsbrandförsvaret.

I första hand är frivilligt främjande av löv och våtmarker ett lämpligt alternativ på fuktiga, våta och blöta marker. Här finns möjligheter att skapa lövrika zoner i skogslandskapet med produktions- och miljövärden. Det är troligt men ännu ej belagt att sådana zoner även kan underlätta brandbekämpningen genom att spridningshastigheten reduceras.

KSLA vill samtidigt understryka att huvuddelen av den svenska skogsarealen utgörs av olika typer av morän med hydrologiska förhållanden som skapar skarpa, torra eller friska marktyper. Här är skogsproduktion med tall och gran – av biologiska, ekonomiska och marknadsmässiga skäl – huvudalternativ. Att på sådana marker utveckla brandskyddszoner med större lövinslag, i rena bestånd, blandbestånd eller ridåer, är inte realistiskt. Ett tryggt skogsbrandförsvaret måste utgå från de olika förutsättningarna på olika marktyper.

I rapportens kapitel 7 diskuteras även möjligheter att avsätta skyddsskog för brandskydd i anslutning till anläggningar, bostadsområden, vägar, järnvägar med flera infrastrukturobjekt. För en berörd skogsägare bör i sådant fall gälla att åtgärder som skulle medföra att pågående markanvändning avsevärt försvåras ska hanteras och ersättas enligt ordinarie regler i Skogsvårdslagen (SVL) och Miljöbalken (MB). Sammantaget kan de skissade förslagen komma att omfatta mycket stora skogsarealer och få stora ekonomiska konsekvenser, trots oklar nettoeffekt för brandförsvaret. KSLA ser inget generellt behov av denna stora satsning och avråder helt från att gå vidare med speciallagstiftning. Vi anser att med klok tillämpning av dagens regelverk (SVL och MB) kan goda situationsanpassade och kostnadseffektiva lösningar åstadkommas för de speciella fall som kan bli aktuella.

Satsning på skogsbilvägar

KSLA delar helt projektgruppens syn på skogsbilvägnätets nyckelroll i skogsbrandförsvaret som möjliggör snabb utryckning för släckning samt i många fall skapande av effektiva begränsningslinjer mot brandspridning. I delar av skogslandet där nätet och/eller standarden av skogsbilvägarna har brister är det angeläget att Skogsstyrelsen får uppdrag att planera för en samordnad vägstruktur med avseende på effektiva virkestransporter, åtkomst för skogsbruksåtgärder, rekreation, jakt med mera samt för effektiv skogsbrandbekämpning. Dessa långsiktiga investeringar i skogsbilvägar skapar en viktig grund för hållbart skogsbruk och tryggt skogsbrandförsvaret.

Kraftsamling för kunskapsdriven utveckling

KSLA konstaterar avslutningsvis att erfarenheter från senare år, bland annat storbränderna 2014 och 2018, varit drivande för en kraftfull satsning på skogsbrandförsvaret och det förebyggande brandskyddet.

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

I bred samverkan mellan alla berörda intressen – myndigheter, räddningstjänstförbund, skogsbolag, skogsägare, entreprenörer med flera aktörer har viktig forskning, utveckling och utbildning nu skapat förutsättningar för ökad förmåga till snabba effektiva insatser. Denna kraftsamling för att utveckla kunskap och kompetens i alla led måste vårdas väl och drivas vidare.

Stockholm, dag som ovan

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Jan Fryk
Akademiens preses

Eva Pettersson
Akademiens sekreterare och VD